

NEKA GLEDANJA INOSTRANIH PISACA NA PRIMENU PARTIZANSKOG NAČINA RATOVANJA U SAVREMENIM USLOVIMA¹⁾

Primeri vođenja partizanskog rata u toku zadnjih 40 godina ukazuju na porast njegovog značaja i sasvim je razumljivo što se njegovoj primeni u eventualnom budućem ratu pridaje veliki značaj.²⁾

Na osnovu istoriskih iskustava i procene karaktera i fizionomije eventualnog budućeg rata, najveći broj inostranih vojnih pisaca očekuje pored još veće primene partizanskih ratova u eventualnom opštem svetskom sukobu, i samostalno izbijanje pojedinih lokalnih partizanskih ratova, što je manje-više česta pojava u savremenom svetu. Polazeći od takve ocene uloge partizanskog rata neki vojni pisci predlažu da se sopstveni narod organizuje za oružani otpor eventualnom okupatoru u formi partizanskog rata, da se preduzmu mere koje će onemogućiti da neprijatelj organizuje partizanski rat, kao i da se organizuje, usmeri i podrži partizanski rat na neprijateljskoj teritoriji u slučaju izbijanja svetskog rata.

Karakteristično je uputstvo Centralnog predsedništva švajcarskog podoficirskog društva »Totalni rat — uputstvo za partizanski rat za svakoga«. U uvodu ovog Uputstva se kaže da »svaki Švajcarac i Švajcarčinja moraju pružiti otpor okupatoru... da se neprijatelj u okupiranoj zemlji ni jednog minuta ne sme osećati mirnim«. Partizanskim ratom — u njegovoj poslednjoj fazi — treba isterati okupatora i osloboditi zemlju.

Osvrćući se na prigovore da Uputstvo javno otkriva koncepciju narodne odbrane

¹⁾ Incursori, guerriglieri e partigiani, di Cap. f. Franco Falcone, *Rivista militare*, Italija, januar 1959.

The Neglected Deterrent, by Colonel R. W. van de Velde, *Military Review*, SAD, avgust 1958.

²⁾ Samo u toku i između dva svetska rata bilo je nekih dvadesetak partizanskih ratova koji su bitno uticali na promenu političke fizionomije savremenog sveta. — Prim. D. Bil.

eventualnom budućem neprijatelju i time nanosi štetu, autori napominju da »ne dele ovo shvatanje već, suprotno tome, smatraju da već i jasno ispoljena želja za otporom do kraja pripada odbranbenim merama, jer napadač mora... da računa i proceni tu činjenicu.

Cilj je partizanskog rata, kako se navodi u Uputstvu, da se nastavi oružana borba u onim delovima zemlje koje neprijatelj okupira, ili u čitavoj zemlji u slučaju da redovna armija bude poražena. Autori polaze od pretpostavke da bi brzi prodori napadača mogli razbiti mnoge jedinice redovne armije. Razbija su starešine i vojnici tih jedinica dužni da odmah, u ulozi jezgra, organizuju partizanske jedinice i nastave borbu.

U svim okupiranim oblastima treba organizovati lokalne, teritorijalne partizanske jedinice na koje bi se naslanjale brze, pokretne partizanske jedinice koje se ne drže određene teritorije, niti ovu otsudno brane.

Pri određivanju formacije partizanskih jedinica, autori Uputstva polaze od pretpostavke da će okupator imati niz uporišta u jačini od jednog voda do čete, sa gustinom žive sile od 2—3 vojnika na 1 km². Za uspešno likvidiranje takvih uporišta treba već samom formacijom gerilskih jedinica obezbediti jaku udarnu snagu. S druge strane, formacija ne sme biti tako glomazna da se komandanti partizanskih jedinica izlože iskušenju da prime otsudnu borbu sa jačim neprijateljskim snagama — što je vrlo riskantno za partizanske odrede. Osim toga, krupnije jedinice otežale bi manevar, teže bi se snabdevale, naročito inžendantskim potrebama. Polazeći od tih uslova *smatra se da je najefikasnija formacija partizanski odred u jačini bataljona. Brojno stanje takvog odreda ne bi smelo biti veće od 400 ljudi.* Odred bi se sastojao od jedne teške i tri streljačke čete. U teškoj četi bi bili mitraljezi, minobacači i laka PT sredstva. Sva oprema bi morala biti takva da se prenosi na ruka-

ma. Izuzetan značaj se pri tome daje odeljenjima za razaranja koja se sastoje od specijalista (rudara, minera, inženjera, tehničara, itd.).

U Uputstvu se zatim obrađuju faze organizovanja gerilskih odreda, popuna, komandovanje, odnos prema stanovništvu, pri čemu se ističe: »... stanovništvo je tvoj najbolji prijatelj. Bez njegove simpatije i aktivne pomoći nećeš se moći dugo održati. Brutalnim ponašanjem i nedisciplinovanim držanjem okreneš narod protiv sebe. Uspех i neuspeh zavise od raspoloženja stanovništva...« itd.

U pogledu taktike skreće se pažnja da su partizanske jedinice veoma osetljive na neuspehe u borbi. Zato se u periodu organizovanja tih jedinica moraju izbegavati jači sukobi sa neprijateljem, a borbena dejstva otpočinjati sitnim akcijama — napadima, diverzijama i slično — gde je uspeh potpuno siguran, kako bi mlada jedinica stekla samopouzdanje i iskustvo, a zatim se tek može ići na sve teže i komplikovanije akcije. Autori Uputstva smatraju da su glavni oblici borbenih dejstava zasede i prepadi. Otvorena borba se ne sme prihvatiti. Ako je neprijatelj nadmoćan, najbolje je gerilsku jedinicu podeliti na najsitnija odeljenja i »nestati« da bi se ona kasnije ponovo prikupila na tačno određenoj zemljišnoj tački.

U Uputstvu se detaljno objašnjavaju pojedini načini dejstva gerilskih odreda: miniranje putne mreže, vatreni prepadi na neprijateljske kolone (kada i kako se otvara vatra, kako se zaustavlja čelno vozilo itd.), diverzije na železnicama, prepadne akcije, napadi na skladišta, prekidanje nadzemnih i podzemnih PTT linija, razaranja dalekovoda električne energije i elektro-energetskog sistema, prepadi na aerodrome, zauzimanje naseljenih mesta itd. Sve odredbe pomenutog Uputstva su ilustrovane skicama i fotografijama; tako se, naprimer, prilaže fotografija na kojoj se pokazuje kako se prilazi objektu, kako se isključuje struja i kako se on razara, zatim se izlaže podela ljudstva na razne grupe za obezbeđenje i razaranja — jednom rečju, prikazuje se tehničko-taktički postupak kako bi se zadatak najbrže i najekonomičnije izvršio.

U poznatom italijanskom vojnom časopisu objavljen je članak³⁾ »Diverzanti, gerilci i partizani«, u kome se ističe potreba

da se na najvišem nivou organizuje posebna komanda za diverzantska, gerilska i partizanska dejstva, sa sledećim odeljcima:

— *Diverzantskim centrom*, koji bi imao zadatak da odabira i obučava ljudstvo za ubacivanje na neprijateljsku teritoriju, u cilju vršenja snažnih akcija i takvih rušenja koja će, osim neposredne materijalne štete, izazvati i psihozu straha i nesigurnosti kod stanovništva i jedinica neprijatelja i time ga prisiliti na rasipanje snaga i sredstava radi obezbeđenja sopstvene teritorije;

— *Centrom za organizovanje gerile*, čiji bi zadatak bio da pripremi i rukovodi partizanskim ratom čim nacionalna (italijanska) teritorija bude okupirana;

— *Centrom za borbu protiv partizana* koji bi se pojavili na italijanskoj teritoriji u cilju vođenja akcije protiv postojeće legalne vlasti. Ovaj bi Centar trebalo osnovati u zajednici sa Ministarstvom unutrašnjih poslova koji i funkcionalno odgovara za bezbednost državne teritorije.

U francuskim vojnim časopisima se relativno mnogo piše o partizanskom ratu. Najpre, zato što francuska armija od svršetka Drugog svetskog rata do danas stalno vodi rat protiv partizana (u Indokini od 1945 do 1954, a zatim u Alžiru od novembra 1954 do danas), i drugo, zato što mnogi francuski vojni pisci smatraju da bi u eventualnom budućem svetskom sukobu došlo do primene partizanskog načina vođenja rata više nego u ranijim ratovima. Buržes-Monuri — jedan od bivših francuskih ministara narodne odbrane — ističe da, uz nuklearna sredstva, partizanski rat predstavlja glavni faktor budućeg svetskog sukoba. Neki francuski pisci smatraju da će borba protiv partizana biti jedan od glavnih zadataka ne samo u kolonijama, već i u metropoli. Otuda na stranicama vojnih časopisa česta pojava članaka o načinu vođenja borbe protiv partizana. Tako naprimer, J. Hogard u časopisu »Revue militaire d'information« od januara 1957, piše duži članak o revolucionarnom partizanskom ratu i o načinu borbe za pacifikaciju. Govoreći o osnovnoj snazi partizana, on ističe da je ideologija, tj. politički ciljevi — moćan stub tog rata, jer je ona motorna snaga ljudskih kretanja i postupaka. U pogledu njegovog razvoja pisac daje genezu partizanskih pokreta. Partizanski revolucionarni ratovi (pod kojima se podrazumevaju uglavnom oni koje su vodile komunističke i radničke partije) prolaze kroz pet faza. U početnoj fazi postoje mala jezgra propagandista — po-

³⁾ Incursori, guerriglieri e partigiani, di Cap. I. Franco Falcone, *Rivista militare*, Italija, januar 1959.

litčara, koji vrše političku propagandu. U II fazi — često istovremeno sa prvom, vrše se organizacione pripreme za oružanu borbu: stvaraju se razne omladinske, ženske, partizanske i poluvojne i vojne organizacije kojima je cilj da se svaki stanovnik postepeno uključi, prema svojim sposobnostima, i pripremi za borbu. U III fazi počinju dejstvovati male partizanske grupe, koje u IV fazi prerastaju u veće vojne formacije, stvarajući slobodnu teritoriju i vladu. Ovaj proces stalnog narastanja partizanskih snaga odvija se uz paralelan proces »truljenja i raspadanja« neprijatelja (okupatora, kvislinga, marioneta itd.) sve do prelaska u V fazu, u kojoj partizanske snage prerastaju u pravu armiju, izvode opštu ofanzivu za konačno uništenje neprijatelja. Šema razvoja je načelna. U praksi pojedinih ustanaka dešavaju se razna odstupanja. Negde se rat završava u III fazi, a negde partizanski pokret trpi poraz u V fazi, vraća se u I ili II fazu itd.

Prelazeći zatim na borbu protiv partizana, pisac ističe da je osnovni cilj pridobiti narod za sebe. U toku I i II faze legalna vlast ima raspoređenu armiju u grupe, vodove, čete i bataljone koji pokrivaju celu zemlju. U ovoj fazi vlast mora biti aktivna: vojne stazešine na terenu moraju učestvovati, zajedno sa civilnim vlastima, u rešavanju svih političkih i ekonomsko-društvenih problema stanovništva i stvarati »infrastrukturu«, pridobijajući za svoju politiku ugledne ljude i prijatelje. Pisac odbacuje ideju da u tom periodu treba držati prikupljene snage za intervenciju jer bi to, po njemu, bilo pasivno iščekivanje ustanaka.

U III i IV fazi, kad se vodi oružana borba, pisac predlaže da statičnu zaštitu komunikacija i osetljivih tačaka treba svesti na najmanju meru. Po njegovom mišljenju bolje je biti bez drumova i željezničkih pruga, a transport prebaciti na vazdušni, nego rasuti armiju na sitne jedinice duž komunikacija i izložiti ih uništenju od strane partizana. Bataljon bez vozila, tj. koji se prenosi vazduhom, deset puta je manje povredljiv od dejstva partizana i isto toliko puta pokretljiviji, što je izuzetno značajno za vođenje borbe protiv partizana. Pisac odmah uočava, i drugi problem koji se stvara ovakvom taktikom. Naime, on ističe da bez kontrole stanovništva nema uspešne borbe protiv partizana, a za ovu kontrolu treba biti »u narodu«, što zahteva da se ta naseljena teritorija posedne nizom sitnih

jedinica koje se onda, opet, izlažu mogućnosti uništenja. Zato pisac predlaže razne političke, kulturne, socijalne, administrativne i vojne akcije, kojima je cilj da se narod po svaku cenu politički pridobije ili bar pasivizira. Pri tome je uloga armije sekundarna — jer je partizanski rat, pre svega, političko a ne vojno pitanje. U pogledu gustine vojnih snaga u borbi protiv partizana, u članku se predlaže, na osnovu iskustva, 1 vojnik na 10—15 stanovnika ili 1 bataljon na 1.000 km².

Pisac posebno ističe značaj domaćeg elementa u »legalnoj« armiji i kaže da »vekovno iskustvo pokazuje da su trupe regrutovane od domaćeg stanovništva nezamenljive u osvajanju naroda, a glavna borba u partizanskom ratu vodi se za stanovništvo«. Za pacifikaciju u partizanskom ratu treba mnogo vremena: »Najveći broj ustanaka u prošlosti trajao je u proseku sedam godina«.

U američkom časopisu *Military Review* raspravlja se o partizanskom ratu pod karakterističnim naslovom »Zanemareno zastrašujuće dejstvo«.*) U njemu pisac ističe da se »ne sme dozvoliti da nas huka balističkih projektila koji se lansiraju u Svemir u tolikoj meri zaglušiš, da naši umovi nisu više u stanju da rasuđuju o dosadašnjoj taktici i strategiji i o partizanskom ratovanju«. Pisac smatra da su koncepcije američke armije o primeni gerilskog ratovanja takođe »novo« oružje, jer SAD imaju u miru spremne planove i izvežbane specijalne jedinice za vođenje gerilskog rata na teritoriji svojih protivnika. U eventualnom atomskom ratu gerilske snage su najmanje osetljive na atomska oružja. Po rečima pisca neki »stratezi komande strategijske avijacije SAD smatraju da će posle atomskog puštošenja jedino biti moguće gerilske akcije«.

Savremeni rat nameće potrebu velikog rasturanja snaga po frontu i dubini. Time jedinice postaju manje osetljive na atomski napad, ali su zato daleko osetljivije na napad od strane partizanskih snaga, izražen u vidu uznemiravanja, usporavanja kretanja i uništenja. U prošlim ratovima partizani se nisu usuđivali da napadaju velike vojne formacije zbog njihove prikupljenosti i zbijenosti. U novim uslovima partizani mogu paralisati po-

*) The Neglected Deterrent, by Colonel R. W. van de Velde, *Military Review*, SAD, avgust 1958.

krete velikih vojnih formacija zato što se one, zbog atomske opasnosti, ređe smeju grupisati. Zato se i manjim partizanskim snagama pružaju uslovi za uništenje, po delovima, mnogo jačih konvencionalnih jedinica.

U cilju analiziranja ciljeva, uslova i mogućnosti vođenja gerilskog rata na teritoriji zemalja suprotnog bloka, pisac članka, pod pretpostavkom eventualnog svetskog sukoba, tvrdi da nijedna strana neće pobediti, da bi u uslovima sveopšteg pustošenja jedino bio mogućan partizanski rat. Zato on preporučuje da specijalne jedinice u sastavu kopnene vojske, obučene za gerilsko ratovanje, budu odmah po izbijanju neprijateljstava upotrebljene za organizovanje gerilskog rata na teritoriji koju drži protivnik.

Američki vojni časopis *Infantry* doneo je, u junu 1959, redakcijski članak u cilju ujednačenja gledišta u armiji SAD o karakteru specijalnih jedinica kopnene vojske koje su namenjene za gerilsko ratovanje. Članak je ukratko izneo koncepcije armije SAD o gerilskom ratovanju. U njemu se polazi od ocene da bi u eventualnom budućem ratu gerilska i diverzantska dejstva, podržana vazдушnim desantima, bila primenjena na svim frontovima sa težnjom da se prenesu na celokupnu teritoriju protivnika. U članku se ističe da su dejstva gerilskih jedinica taktičkog značaja ako se razmatraju odvojeno, ali da njihov ukupan efekat ima strategijski značaj. Gerilska dejstva imaju ogromne mogućnosti, a to se ogleda u tome što se otpor okupatoru može pružiti na vrlo različite načine, počev od pasivnog držanja do operacija jakih partizanskih snaga, tako da gotovo svaki stanovnik, prema svojim fizičkim i duhovnim sposobnostima može učestvovati u pokretu otpora.

U svim ovim člancima se ističe da Drugi svetski rat i razvoj vojno-političkih događaja posle rata ukazuju da partizanski rat sve više dobija u važnosti i značaju. Ideološki karakter budućeg rata, velika prostranstva na kojima bi se on odvijao, relativno velika rastresitost u rasporedu armija, veće mogućnosti snabdevanja partizana, masovnost radiosredstava pomoću kojih bi se mogla koordinirati dejstva velikog broja raštrkanih partizanskih jedinica, veliki broj baza od vitalnog značaja, aerodroma, komunikacijskih uređaja, luka, raketnih rampi i drugih ciljeva — sve to pretstavlja pogodne uslove i mogućnosti za primenu partizanskog načina ratovanja na ogromnim prostranstvima kako od strane jedinica regularne armije tako i gerilskih jedinica. Zbog toga je neophodno pripremiti se za primenu gerilskog rata i za »kontragerilu«. *Sušтина je koncepcije, na osnovu ovih članaka, u tome da se organizuju, obuče i drže u stalnom sastavu kopnene vojske specijalne snage za gerilsko ratovanje koje će se u momentu izbijanja rata »rasuti« po teritoriji neprijatelja sa zadatkom da organizuju gerilski rat i rukovode otporom stanovništva.*

Ove specijalne jedinice se sastoje od većeg broja »timova koji broje po 15 ljudi«. Svaki ovaj tim se ubacuje kopnenim, morskim ili vazдушnim putem iz neprijateljskih linija u određene rejone gde ima zadatak da organizuje gerilske odrede od domaćeg stanovništva u jačini od nekoliko stotina do preko 1.000 ljudi. Pretpostavlja se da odred specijalnih jedinica od 100 timova, po 15 ljudi, pretstavlja potencijalnu snagu od nekih 100 pukova gerilaca u pozadini neprijatelja. Dejstva specijalnih jedinica i gerilskih odreda koje one organizuju stoje pod operativnom i političkom kontrolom glavnih snaga na frontu i dejstvuju za njihov račun.

Pukovnik **Hju O' Farel i**
potpukovnik **Haued Derou:**

DEJSTVO TENKOVA U NEPOVOLJNIM USLOVIMA¹⁾

U uvodu pisci ukazuju na okolnosti pod kojima su se izvodila ratna dejstva u prošlosti. Mada u različitom stepenu, ove okolnosti su uticale na obe strane u borbi, a pobjeda je obično pripadala onom komandantu koji je pri upotrebi svojih snaga povećavao dobre, a smanjivao slabe strane koje su mu okolnosti nametale. Složenost operativnih okolnosti u vezi sa pojavom nuklearnog oružja, doprinela je daljem komplikovanju situacije na bojištu, povećavajući efekat nepovoljnih uslova. Pri upotrebi snaga na savremenom bojištu, oklopne jedinice se,²⁾ sa svojim karakteristikama pokretljivosti, vatrene moći, zaštite i udarnog dejstva, pojavljuju kao najpodesnije u savlađivanju tih nepovoljnih uslova.

Vojni historičari su isticali klasičnu upotrebu oklopnih jedinica na takav način i do te mere da neki ljudi još uvek zamišljaju idealne uslove kao neophodan preduslov za njihovu efikasnu upotrebu. Pisci naglašavaju da ovaj mit treba razbiti s obzirom da oklopne jedinice mogu dejstvovati pod svim uslovima. Svakako da se na bojištu ubuduće ne mogu očekivati neki idealni uslovi. Stoga i Komandna i generalštabna škola američke armije podvlači kroz obuku upotrebu oklopnih jedinica pod nepovoljnim uslovima. Kao združene jedinice one moraju i u nuklearnim uslovima zadržati sposobnost na-

pada, proboja, dezorganizacije i uništenja neprijateljskih snaga. Pojavom nuklearnog oružja nastupile su velike promene sa kojima se čovek na bojištu suočava, ali konačan cilj se nije promenio — neprijatelj mora biti uništen ili prisiljen na predaju.

Kako su prošlost i sadašnjost samo uvod u budućnost, to pisci smatraju korisnim da ukažu na neke primere iz prošlih ratova. Napoleonov poraz u surovim okolnostima jedne oštre zime i prostranstva u Rusiji služi kao poučna opomena sukoba operativnih okolnosti ratovanja u prošlosti. Pisci smatraju da su slabo planiranje i slaba priprema snabdevanja, udruženi sa ruskom politikom uništavanja, doveli do Napoleonovog poraza i da bi odgovarajuća logistička podrška imala značajan uticaj na ishod ove istoriske kampanje. Sukob istih okolnosti, bliži našem vremenu, prilikom nemačkih operacija u SSSR pokazao je da bez odgovarajućeg planiranja i priprema, iako su Nemci koristili modernu tehniku, uključujući velike oklopne formacije, pobjeda nije mogla biti postignuta. Analiza ovih dvaju primera očevito pokazuje, ističu pisci, da pobjeđuje ona strana koja planira i vrši pripreme za savlađivanje nepovoljnih uslova.

Oni su mišljenja da pri razmatranju širokog spektra karakteristika operativnih okolnosti kod modernog ratovanja, treba zahteve za upotrebu oklopnih jedinica pod nepovoljnim uslovima analizirati u svetlosti principa vojnih operacija i uticaja savremenog naučnog i tehničkog razvika. Sve ono što bi moglo izgledati izuzetno, bez primera u istoriji, neobično, biće ustvari normalno i najčešći slučaj operativnih uslova.

Potom pisci analiziraju samo nepovoljne uslove koji se odnose na zemljište, vreme i ograničenu vidljivost. Oni smatraju da pri razmatranju zemljišta treba uzeti u obzir visinske razlike, prostranstvo, geološku strukturu, sistem drenaže, veštačke objekte itd. Vremenski i klimatski uslovi moraju biti razmatrani s obzirom na velike visinske razlike, a vidljivost zbog specifičnog dejstva koje ima na upotrebu oklopnih jedinica. Sve ove uslove treba dovesti u vezu s neprijateljskim

¹⁾ Armor anticipates adverse conditions, by Colonel Hugh R. O'Farrell, Armor, and Lieutenant Colonel Howard W. Darrow, Artillery, *Military Review*, SAD, decembar 1959.

Na početku članka redakcija časopisa istiche da je njegov sadržaj u saglasnosti sa doktrinom koja se sada izučava u Komandnoj i generalštabnoj školi američke armije. — Prim. S. M.

²⁾ U članku je upotrebljavan termin »oklopne jedinice« koji se, kako to pisci objašnjavaju, odnosi na tenkove, oklopne izviđačke elemente, oklopnu pešadiju, artiljeriju, inžinjeriju i pokretne jedinice službi, čije jezgro sačinjavaju tenkovi. One mogu biti upotrebljavane u jačini divizije, kao i u većim ili manjim oklopnim formacijama sastavljenim od navedenih elemenata. — Prim. S. M.

mogućnostima, logističkom podrškom i skalom upotrebe nuklearne vatre. Kroz svu ovu analizu pisci naročito podvlače potrebu planiranja i priprema radi smanjenja uticaja nepovoljnih uslova.

U vezi sa zemljištem oni ističu da najefikasnije dejstvo oklopne jedinice postizu na talasastom terenu, gde postoje odgovarajući putevi i mostovi, gde je dobra prohodnost — bez većih prepreka. Radi postizanja što veće borbene efikasnosti oklopnih jedinica potrebno je posebno proceniti nepovoljne uslove bojišta kao što su: planinsko zemljište, duboko usečene gudure i rečna korita, kanali, prepreke, naselja itd. Pri izvođenju operacija na teškom terenu, ključni terenski objekti, osmatranje i vatreno dejstvo, prepreke, pokrivenost, pravci nastupanja — uključujući putnu mrežu — dobijaju prilikom planiranja još veći značaj. Normalno, što je zemljište teže, to planiranje mora biti detaljnije, a posebna pažnja mora se posvetiti snabdevanju i održavanju, kao i inženjerskoj podršci. Što se tempo izvođenja operacija više povećava i što se primenjuje veća rastresitost po frontu i dubini, to obezbeđenje velikih količina goriva, maziva i municije, na ograničenoj putnoj mreži, zahteva veću pažnju. Pisci naglašavaju da u takvoj situaciji saobraćaj mora biti strogo kontrolisan, a održavanje puteva dobija prvorazredan značaj.

Komandovanje oklopnim jedinicama u pokretnim operacijama zavisi u velikoj meri od radioveze. Međutim, kako je do met većine radio-sredstava koja se pritom koriste ograničen, to će teško zemljište otežavati komandovanje pri rastresitom rasporedu jedinica. Tu eventualnost treba predvideti i preduzeti mere u cilju uspostavljanja vazdušnih ili zemaljskih relejnih stanica, kako bi se ovi nepovoljni uslovi savladali.

Pored ovih nepovoljnih uslova, teško zemljište pruža i izvesne prednosti koje treba u potpunosti iskoristiti. Tako se, naprimer, korišćenjem iznenađenja — napadom sa pravca odakle ga neprijatelj najmanje očekuje i protiv koga je najmanje spreman za odbranu — može postići veliki uspeh. Teško zemljište može isto tako biti prirodno pokriveno, što omogućuje zaštitu od nuklearnog dejstva.

Pisci ističu da se po idealnom vremenu, pri prosečno umerenoj temperaturi, bez izuzetnih provala ili žestokih oluja, može postići puna moć oklopnih jedinica. Međutim, nasuprot ovim idealnim uslo-

vima, potrebno je ceniti i nepovoljne, kao što su: sneg, led, blato, velika hladnoća, oštre promene, kako bi se smanjio njihov uticaj i postigao što veći uspeh. Tempo izvođenja operacija se usporava prvenstveno zbog toga što je jedna od glavnih osobina oklopnih jedinica — pokretljivost — dovedena u pitanje. Sneg i blato predstavljaju glavne smetnje u tom pogledu, ali i jaka hladnoća utiče na pokretljivost. Izlaganje velikoj hladnoći i snegu smanjuje psihičku i fizičku budnost kod ljudi, kao i njihovu efikasnost. Zbog toga treba sprovesti potrebne pripreme za dejstvo pod nepovoljnim uslovima, kako u odnosu na ljudstvo — specijalna odeća, tako i u odnosu na vozila — specijalna ulja i ostalo. Pisci ukazuju da će, usled kratkoće dana u zimskim uslovima, doći do većeg angažovanja noću.

Vidljivost ima veliki uticaj na izvođenje operacija oklopnih jedinica. Već po svojoj prirodi noćne operacije stvaraju zabunu, otežavaju komandovanje i pokret i izazivaju teškoće u raspoznavanju. Zbog toga operacije noću i po slaboj vidljivosti treba bržljivo pripremati. U prošlosti su operacije oklopnih jedinica noću izvođene samo u krajnjoj nuždi. Zato noćne operacije i nisu tako poznate. Pisci smatraju da će u budućnosti dnevne operacije biti otežane usled snažne moći nuklearnog oružja i savremenih sredstava za osmatranje i da je zbog toga neophodno koristiti noć u cilju smanjenja gubitaka, postizanja iznenađenja i psihološkog preimущества. Vreme početka noćnog napada zavisi od zadatka jedinice. Ako je potrebno zauzeti neki terenski objekt sa koga će otpočeti veći napad po danu, tada noćni napad treba otpočeti tako da se završi pred zorom; ako je potrebno poboljšati odbranu, onda noćni napad treba otpočeti pre ponoći da bi se mogla sprovesti reorganizacija odbrane pre dana.

Za uspešno izvršenje noćnih operacija potrebno je izvršiti pravilan izbor ciljeva, detaljno proučiti karte, sprovesti izvidanje, izabrati pravce nastupanja, odrediti metod komandovanja, odrediti način raspoznavanja između potčinjenih i susednih jedinica, predvideti brzu reorganizaciju po zauzimanju cilja, isplanirati protivnapade, snabdevanje i evakuaciju.

Prilikom izvođenja noćnih operacija mogu se koristiti različita sredstva za osvetljavanje od kojih pisci navode reflektore, infracrvena sredstva za vozače, infracrvena sredstva za gađanje, svetleće rakete i ostala sredstva. Bele fosforne i

druge svetleće granate mogu se izbacivati na cilj da služe kao putokaz snagama u napadu.

Da bi se sve ovo postiglo pisci ukazuju na to da je kroz mirnodopsku nastavu potrebno posvetiti punu pažnju noćnim operacijama.

Svi ovi uslovi zemljišta, vremena i vidljivosti su u međusobnoj vezi. Savladivanje teškog zemljišta pod nepovoljnim vremenskim uslovima pretstavlja dalji problem za jedinicu, pogotovu ako se još mora izvoditi noću ili pri slaboj vidljivosti. Sve ove okolnosti treba očekivati na bojištu pri upotrebi nuklearnog oružja i zato se izvođenje operacija pod ovakvim uslovima mora posmatrati kao normalan vid dejstva, a ne izuzetan; oklopne jedinice moraju biti spremne za izvođenje operacija pod najnepovoljnijim uslovima zemljišta, vremena i vidljivosti. Pri tome treba imati u vidu da je ratovanje u uslovima upotrebe nuklearnog oružja agresivno i da ono zahteva izvođenje konstantnog pritiska na neprijatelja.

U vezi sa strukturom snaga, u članku se naglašava da su masovne oklopne snage, upotrebljene u svojoj klasičnoj ulozi, predstavljale moćan elemenat u borbi. Udarci Guderijana i Romela, kao i masovni juriši oklopnih snaga Patona i Harmona, služe kao primeri uspešne upotrebe masovnih oklopnih snaga u klasičnim uslovima. U nuklearnoj eri okolnosti su se izmenile pa se i masiranje snaga postiže elastičnom primenom dekoncentracije — koncentracije — i opet dekoncentracije oklopnih jedinica. U tim će se uslovima, posle analize nepovoljnih uslova zemljišta, vremena i vidljivosti, primeniti takva struktura snaga koja će biti najpodesnija za savlađivanje tih teškoća — male, motomehanizovane, brzopokretne kombinovane jedinice, sposobne za brzu koncentraciju i dekoncentraciju.

U daljem izlaganju pisci iznose gledište Komandne i generalštabne škole američke armije o operacijama oklopnih jedinica koje je bazirano na realnim operativnim okolnostima. U toku izučavanja u školi se ističe vitalna uloga oklopnih jedinica u okviru armiskih združenih formacija, pri čemu su obuhvaćeni svi tipovi operacija pod različitim okolnostima. Na-

ročita je pažnja posvećena koordiniranom dejstvu svih snaga stavljenih pod jednu komandu kako bi se na taj način, u konkretnoj situaciji, što lakše savladale postojeće teškoće.

U vezi sa gledanjima na buduće bojište predviđaju se mnoge radikalne izmene kako u tehnici tako i u koncepciji. Pisci su mišljenja da treba stalno raditi na organizaciskom, operativnom i materijalnom razvoju oklopnih jedinica budućnosti. Za budućnost mora biti usavršen *laki tenk* koji će koristiti najpogodnije gorivo, imati veću pokretljivost na zemljištu pod svim vremenskim uslovima, veći radijus dejstva, poboljšana sredstva osmatranja, povećane mogućnosti veze, snažnije naoružanje i efikasniju oklopnu zaštitu. Savremena organizacija, obaveštajna služba, operativni poslovi i administrativna podrška takođe su značajni za budućnost. Oklopne jedinice moraju imati veće mogućnosti za efikasno izvođenje operacija pod nepovoljnim uslovima. Negativan uticaj teškog zemljišta, klimatskih krajnosti, noći i ostalih uslova ograničene vidljivosti mora biti sveden, usavršavanjem tehnike i same organizacije, na podnošljiv stepen.

U zaključku pisci ističu da širok obim operativnih okolnosti, sam oblik rata, skala upotrebe nuklearne vatre na savremenom bojištu diktiraju da oklopne jedinice moraju izvoditi operacije bez obzira na sva ograničenja. One moraju prilagoditi svoje karakteristike pokretljivosti, udarne snage, vatrene moći i zaštite ljudstva savremenom bojištu. U prilagodavanju strukture snaga radi savlađivanja nepovoljnih okolnosti može doći do izvesnih izmena kako bi se smanjio uticaj nepovoljne situacije. Da bi se oklopnim jedinicama pomoglo u izvršavanju širokog obima zadataka savremenog rata, gde će se eventualno primenjivati nuklearna, elektronska, hemiska i biološka sredstva, mora se pristupiti poboljšanju njihovog materijala kako bi se povećala njihova pokretljivost. Međutim, dok ovaj materijalni razvoj ne bude ostvaren, planiranje i pripreme, mašta, inicijativa, brzo rasuđivanje od strane svih komandanata, mogu u velikoj meri savladati ograničenja prouzrokovana nepovoljnim uslovima.

S. M.

BURMANSKA ODBRANBENA AKADEMIJA ZA VIDOVE ORUŽANIH SNAGA¹⁾

U članku se ističe da Burmanska Odbranbena akademija za vidove oružanih snaga, koja se sada nalazi u Majmjou, ima za cilj da stvara oficire visokog morala i karaktera, koji će se nesebično posvetiti svojoj dužnosti i zemlji. Njen je osnovni zadatak da obuču i izvežba, putem konkursa, odabrane mladiće kako bi oni, diplomiranjem na Akademiji, stekli potrebne kvalitete i sposobnosti za dalji napredak i razvoj i kao vojnici i kao građani.

Akademija je pod neposrednom upravom direktora za vojnu obuku burmanskog Ministarstva odbrane, koji određuje karakter vojne obuke i daje smernice celokupnog obrazovanja u Akademiji. (On je ujedno i profesor vojnih nauka na Univerzitetu u Rangunu).

Odbor za nastavu, u koji ulaze članovi Univerzitetskog nastavničkog kora i članovi svih odeljenja Akademije, izrađuje plan predavanja za svako odeljenje i određuje način ispitivanja. Sednice Odbora se redovno održavaju kako bi se raspravila pitanja koja iskrsavaju u toku praktičnog sprovođenja planiranih smernica nastave.

Na čelu Akademije nalazi se komandant u činu pukovnika. On ima pomoćnika za pitanja vojne obuke. Nastava u Akademiji se izvodi uz pomoć direktora za nastavu, koji rukovodi celokupnim radom na vojnom obrazovanju.

Prvobitno je bilo zamišljeno da broj primljenih pitomaca godišnje ne prelazi 100. Međutim, od stotina i hiljada molilaca za ulazak u Akademiju, odabiran je godišnje veoma mali broj tako da sada, posle četiri godine njenog postojanja, ona ima samo oko 150 pitomaca. Ovaj broj, koji je znatno ispod planiranog, posledica je strogog kriterijuma koji je primenjen pri prijemu pitomaca. Ovo ujedno pokazuje da Akademija više polaže na kvalitet nego na kvantitet budućeg oficirskog kora.

Molbu za prijem u Akademiju mogu podnositi sva lica od 16 do 18 godina starosti koja ispunjavaju uslove za polaganje prijemnog ispita.

Kandidati koji ispunjavaju uslove treba da prođu kroz izvesne testove. Oni se prvo podvrgavaju ispitu koji je na nivou prijemnog ispita na Univerzitetu. Ovi se ispiti održavaju po centrima organizovanim u svim većim gradovima zemlje kako

bi se izbegli izlišni troškovi putovanja. Zatim se kandidati pozivaju pred komisiju oficira za testiranje u Rangunu. Komisija izvodi testiranje u cilju ispitivanja inteligencije, fizičkih i psihičkih sposobnosti kandidata i za svakog od njih beleži svoje mišljenje. Po završenom testiranju svaki kandidat izlazi pred ispitnu komisiju. Ovde se kandidat ispituje a njegovi se rezultati, kako sa ispita tako i sa testiranja, pregledaju i na osnovu toga se vrši izbor.

Na kraju, izabrani kandidati se lekarski pregledaju. Kandidati koji zadovolje i na lekarskom pregledu šalju se u Akademiju.

Skolovanje u Akademiji — u trajanju od 4 godine — podeljeno je u dva dela. Prve dve godine obuhvataju tzv. Niži kurs koji je jednak Srednjem kursu na Univerzitetu u Rangunu. Treća i četvrta godina obuhvataju tzv. Viši kurs koji ima rang završenog diplomskog ispita na Univerzitetu.

Na nižem kursu postoji 8 predmeta — burmanski, engleski, matematika, hemija, fizika, istorija, geografija i ekonomija. Engleski i burmanski su obavezni predmeti, a ostali su podeljeni u dve grupe i to: matematika, fizika i hemija sačinjavaju prirodnu grupu, a istorija, geografija i ekonomija — filozofsku.

Po ličnom izboru pitomci mogu uzeti ili prirodnu ili filozofsku grupu — kao važnije predmete, stim da se predmeti druge grupe ne isključuju, već samo predstavljaju manje važne ili pomoćne predmete. Cilj je ovakve nastave da pitomci dobiju opšte obrazovanje, kako bi mogli da imaju širok i ujednačen uvid u sve predmete.

Na Višem kursu izučavaju se ovi predmeti: burmanski, engleski, vojna geografija, političke nauke, istorija ratova, ekonomija, matematika, hemija, fizika i nauka o ratnoj veštini. Predmeti na Višem kursu nisu podeljeni na prirodnu i filozofsku grupu, već se uzima kombinacija predmeta u vezi sa glavnim predmetima izabranim na Nižem kursu.

Akademija je povezana sa Rangunskim univerzitetom i prema tome nastavne programe za celokupnu nastavu u Akademiji odobrava Univerzitetski senat.

Od 60 vojnih i civilnih nastavnika u Akademiji, preko 40 imaju diplomu Rangunskog ili nekog stranog univerziteta. Broj nastavnika u poređenju sa brojem pitomaca izgleda veliki; no time je obezbe-

¹⁾ Defence Services Academy, *The eleventh anniversary Burma*, No 2, januar 1959.

deno maksimalno obraćanje pažnje na svakog pojedinca kako u toku predavanja tako i učenja. Da bi se obezbedio uspeh u Akademiji, stvorio zdrav moral i izgradio karakter svakog pitomca, sprovodi se »sistem čuvanja« po kome na svakih 4—5 pitomaca dolazi jedan nastavnik koji se stara o njima i nadgleda ih. U stalnom dodiru sa svojim »štićenicima« taj nastavnik može najbolje da ima uvid u sve ono što predstavlja teškoću za njih.

Celokupno nastavno i disciplinsko osoblje pomaže u održavanju discipline, ali glavni teret uglavnom leži na samim pitomcima. Odabrani po sposobnosti, oni se često pojavljuju u ulozi starijeg i mlađeg podoficira i imaju neposrednu komandu nad pitomcima — svojim drugovima; pri tome oni rešavaju i manje disciplinske prekršaje.

Sem toga, postoji i »sud časti« — koji sačinjavaju pitomci međusobno izabrani. Ovaj sud, obezbeđuje da pitomci ne okaljaju ličnu čast i da se uvek pridržavaju pravilnika Akademije.

Pitomci se kroz obuku pripremaju za položaj komandira voda. Pri tome se velika pažnja poklanja njihovom osposobljavanju za komandovanje i disciplinu. Da bi

se obezbedila fizička kondicija pitomaca, oni moraju da se bave, pored gimnastičkih vežbi, i svim organizovanim sportovima u školi.

Akademija raspolaže prostranom bibliotekom, a za razonodu pitomaca postoji radio i foto klub.

Posle završene druge godine Akademije, pitomci koji imaju odličan uspeh iz prirodnih nauka šalju se na tehnički koledž Univerziteta u Ranguu gde pohađaju inženjeriski kurs. Posle uspešno završenog inženjerskog kursa, pitomci dobijaju diplomu (titulu ing.) prirodnih nauka.

Ovi diplomirani pitomci, zajedno sa onima koji su uspešno završili Akademiju, unapređuju se kao aktivni oficiri vidova oružanih snaga.

U članku se, na kraju, ističe da u poređenju sa vojnim akademijama u drugim zemljama, ovde, besumnje, postoje još uvek mnoge stvari koje treba poboljšati. S obzirom da postoji samo tri i po godine, ona je još uvek daleko od postavljenog cilja, ali sa pouzdanošću treba očekivati dan kada će Akademija biti nacionalna tvorevina u pravom smislu reči, iz koje će izlaziti vođe budućih generacija, prožete duhom služenja narodu i zemlji.

 Kurt Hese:

ODBRANENA PRIVREDA SAVEZNE REPUBLIKE NEMAČKE¹⁾

Pisac odbranbenu privredu Savezne Republike Nemačke razmatra u sklopu odbranbene privrede NATO-a, odnosno, u užem smislu, Zapadnoevropske unije. On smatra da odluke o istraživanju, planiranju, isprobavanju, izradi i isporuci raznih borbenih sredstava, zavise uglavnom od vrhovne komande NATO-a. Međutim, odbranbena privreda Savezne Republike istovremeno je tesno povezana sa nemačkom privrednom politikom.

Kao polaznu tačku svojih razmatranja pisac uzima današnje shvatanje budućeg rata, tj. da će se u njemu i atomska i konvencionalna oružja upotrebljavati uporedo. Pritom ističe značaj dalekometnih oružja, dalekometnih raketa i borbenih sredstava na avionima sa nadzvučnom brzinom za operativno vođenje rata. Malim, vrlo po-

kretljivim jedinicama pisac daje prednost pred velikim jedinicama koje su vezane za puteve i relativno spore. Što se tiče pomorskog rata, pisac smatra da su bojni brodovi i super nosači aviona, zbog dejstva raznih savremenih oružja (bombe, rakete, teledirigovani projektili i torpeda), izgubili raniju ulogu.

Ukupno uzevši danas se, po mišljenju pisca, ocrtava slika brzog vođenja rata koji će obuhvatiti velike prostore i u kome će gubitak, odnosno dobitak velikih oblasti, naročito u vezi sa njihovim privrednim iskorišćavanjem, biti sasvim mogućan. Pri tome se mora računati ne samo sa gubitkom centara električne energije i proizvodnih centara razne vrste, već i sa ozbiljnim ometanjem saobraćaja, a time i snabdevanja oružanih snaga, stanovništva i privrede svakodnevnim potrebama. Takođe treba računati, u jačoj meri, i sa pokretima stanovništva, čiji će uzroci biti ratna psihoza, strah od atomske smrti itd.

¹⁾ Die Verteidigungswirtschaft der Bundesrepublik, von Kurt Hesse, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, Zap. Nemačka, oktobar 1958.

Privredna politika i odbranbena privreda. — Kako će se savremeni rat voditi iz dubine teritorije, to je pisac mišljenja da se borbene jedinice moraju snabdevati duboko iz pozadine. Mada će standardizacija oružja, municije, vozila i ostalog ratnog materijala u okviru NATO-a omogućiti — bar u početku eventualnog ratnog sukoba — korišćenje slagalista i proizvodnje saveznika, ipak u tome leži i jedan faktor nesigurnosti koji bi se, po mišljenju pisca, mogao izbeći podizanjem sopstvenih slagalista i fabrika u savezničkim zemljama. On smatra da Savezna Republika, s obzirom na ugroženi položaj njene industrije naoružanja istočno od Rajne, kao i iz operativnih razloga, ima potrebe da, makar i u ograničenom obimu, izrađuje borbena sredstva na sopstvenoj teritoriji. Ovako je ona bila primorana da porudžbine za naoružanje, u znatnom obimu, izvrši u inostranstvu. Tako su, na osnovu izveštaja Savezne vlade za 1957 godinu, Britanija i Francuska, pored naoružanja, dobile porudžbine i za oklopne transportere, za isporuku upotrebljenih brodova i pomorsko-tehničkih sprava, kao i aviona i avionskih delova; Sjedinjene Države, Kanada i Italija porudžbine za avione, Švedska i Italija za protivavionske topove. Automatske puške i mitraljezi naručeni su u Belgiji i Norveškoj, a municija u Turskoj, Danskoj, Švedskoj, Norveškoj, Portugaliji, Grčkoj, Svajcarskoj i Holandiji. Sem toga, u okviru vojne pomoći usledile su velike isporuke oružja i municije Saveznoj Republici od strane Sjedinjenih Država.

Pisac smatra da je dodeljivanje ovih porudžbina inostranstvu utoliko opravdano što je ranije nemačka industrija naoružanja uništena po završetku rata i što bi nova izgradnja zahtevala velika investiciona sredstva, koja se — u brzom tehničkom razvoju — najvećim delom ne bi amortizovala.

Kako se mere najvišeg vojnog i privrednog rukovodstva Savezne Republike odnose na što je moguće veće obezbeđenje snabdevanja oružanih snaga, onda je razumljivo da se sopstveni privredni potencijali Savezne Republike, ukoliko to dozvoljavaju prilike, prvenstveno koristi za pokriće vojnih i civilnih potreba. Pritom se vodi računa šta treba da se proizvodi i isporučuje u zemlji, a šta u inostranstvu.

U jednoj izjavi koju je dao pred privrednim savetom Unije u Minhenu, savezni ministar odbrane Štraus je naveo da dosadašnji nalozi dati nemačkoj industriji u vezi sa odbranbenim pripremama zemlje

iznose 3,2 milijarde RM u poređenju sa 5,54 milijarde RM koji su dati inostranstvu. On je uzeo da razmatra višak opterećenja saveznog budžeta koji treba očekivati, pri čemu je istakao da bi kulminaciona tačka u izgradnji Bundesvera nastupila tek negde u 1961/62 godini, ukoliko bi bila dostignuta planirana jačina od 350.000 ljudi. Ukupni troškovi za formiranje Bundesvera procenjuju se na 52 milijarde RM. Od toga je do kraja 1957 godine izdato 9 milijardi, za 1958 godinu bilo je planirano 10 milijardi, tako da bi preostalo još 33 milijarde RM. Prvobitni proračun povećanja budžeta Bundesvera na 15 milijardi RM u 1959 godini i na 18 milijardi RM u 1960 godini ne bi se mogao, po njegovom mišljenju, da ostvari pošto se izdaci za prva formiranja vazduhoplovstva i ratne mornarice protežu do 1963 godine.

Prema podacima Saveznog ministarstva finansija raspodela budžetskih sredstava izvršena je ovako: 14 milijardi RM otpada na građevine, 21 milijarda RM na nabavku naoružanja i 17 milijardi RM na usluge različite vrste.

Treba istaći, nastavlja pisac svoja izlaganja, da ekonomska dostignuća i finansijsko reagovanje unutar Savezne Republike umnogome zavise od svetske politike i privredne situacije. Pored toga i vrhovna komanda NATO-a postavlja svoje zahteve. Vojna koncepcija više sputava odbranbenu privredu nego što je to sa nacionalnog gledišta dozvoljeno, tj. nemački potencijal naoružanja ne može da se iskoristi onako kako bi to bilo poželjno, s obzirom na promenljivu privrednu situaciju i traženu štednju deviza.

Postojeći ljudski potencijal Savezne Republike. — Nedovoljno snabdevanje zemlje životnim namirnicama, gorivom, električnom energijom, ogrevom i drugim, ispoljava svoj uticaj na radni učinak u industriji naoružanja, obrtu robe i snabdevanju jedinica.

Starosni sastav, raspodela stanovništva, struktura po profesijama i drugo, utiču uglavnom na personalni potencijal Bundesvera. Oružanim snagama, industriji naoružanja, saobraćaju i elektroprivredi potreban je veliki broj stručnjaka. Ako se zajedno uzmu industrija, građevinarstvo i zanatstvo, onda je u ovim granama zaposleno preko 10 miliona ljudi ili gotovo 50% svih zaposlenih. Od toga na kategoriju kovača, strugara, bravara, limara i instalatera, mehaničara i automehaničara otpada okruglo 15%, na kategoriju električara oko 4%, hemiskih radnika 2%, zi-

dara, drvodelja, molera i lakirera više od 8% i na kategoriju rudara 3,5%. Potreba Bundesvera za unapred tehnički obučeni osobljem zahteva angažovanje industrije na formiranju i snabdevanju Bundesvera ljudstvom i iziskuje brzu zamenu ljudi mašinama.

Pri proceni saobraćajno-privrednog potencijala Savezne Republike moraju se uzeti u obzir železnička i putna mreža, putevi unutarnje plovidbe, morske i unutrašnje luke, vazduhoplovstvo sa svojim uređajima, i u svakoj saobraćajnoj grani brojno stanje transportnih i pogonskih sredstava, radionica i ostalog. Pisac ističe da se posle savladivanja ratnih šteta u oblasti saobraćaja, danas svuda može konstatovati brz razvoj. Kapacitet transportnog prostora, tempo prenoša, mreže veza, a takođe i prenošenje vesti, neobično su povećani. Godine 1857 otpalo je 50% putničkog i teretnog saobraćaja na železnicu, mada se putni saobraćaj učestvostručio prema predratnom vremenu. Od 37.000 km železničke mreže u 1957 godini bilo je elektrificirano manje od 8%. Sadašnja mreža puteva pogodnih za svako vremê obuhvata nekih 131.351 km, od toga su 2.308 km autoputevi. Krajem 1957 godine bilo je pušteno u saobraćaj 2,5 miliona motornih vozila, gotovo trostruko u odnosu na 1950 godinu.

Od rečnih puteva Savezna Republika raspolaže sa 4.500 km plovnih reka i kanala, sa okruglo 7.000 brodova (tonaže od preko 4 miliona tona), od čega su polovina sa sopstvenim pogonom. Za plovidbu na moru postojalo je na početku 1958 godine 1.106 jedinica sa 3,5 miliona bruto registarskih tona (1938 godine 4 miliona bruto registarskih tona), među njima 100 tanкера sa 438.000 bruto registarskih tona. 71% ovog broškog prostora bio je izgrađen počev od 1949 godine. Gotovo isključivo se radi o motornim teretnim brodovima. Ipak je, ističe pisac, udeo Savezne Republike u svetskoj plovidbi 1957 godine iznosio samo 3,2% prema 6,5% u 1939 godini i 10,8% u 1913 godini.

Ponovo uspostavljen nemački vazdušni saobraćaj u 1955 godini naglo se razvio. Frankfurt na Majni, Diseldorf, Hamburg, Minhen i Berlin su najznačajnija vazdušna pristaništa. Ovde, kao i u železničkom i putnom saobraćaju, pojavljuje se tesna saradnja sa evropskim i svetskim saobraćajem. Ipak se razvoj pretežno usmerava u zapadnom pravcu, važnom za odbranbeno planiranje Savezne Republike i NATO-a. Snabdevanje gorivom Savezne Repu. ike

zavisí od inostranog dovoza i time predstavlja bitan potencijalni nedostatak. Sopstvena proizvodnja iznosila je 4 miliona tona sirove nafte (1957 godina) prema uvozu od preko 8 miliona tona. Od toga 6/7 uvoza nafte otpada na zemlje Bliskog i Srednjeg Istoka, u prvom redu na Saudijsku Arabiju, Irak i Kuvajt, a jedna sedmina na Venecuelu, Meksiko i Sjedinjene Države. Veći broj rafinerija nafte na prostoru Hamburga i Keln-Esena obezbeđuju znatne rezerve u gorivu, pogonskom gorivu i ulju za podmazivanje, kao i u derivatima.

Vađenje i prodaja uglja nisu držali korak sa uvozom nafte i potrošnjom. 1957 godine bilo je izvađeno 133 miliona tona kamenog uglja i blizu 97 miliona mrkog uglja.

Naglo porasla proizvodnja električne energije iznosila je 1957 godine 85 milijardi kilovatčasova.

Zapadnonemački potencijal u mineralnim sirovinama je srazmerno slab. U većim količinama stoji na raspolaganju samo gvozdene rude (srednjeg bogatstva gvožđem, i kalijumove soli, nemetali u ograničenoj količini a ima nešto i boksita, sredstava za očvršćivanje čelika i uranijuma rude. Shodno tome je i zavisnost od uvoza velika. Pored životnih namirnica, stočne hrane i nafte, mineralne sirovine obrazuju glavna uvozna dobra i jednovremeno ozbiljne praznine u potencijalu naoružanja.

Jačina zapadnonemačke privrede leži u njenoj industriskoj izradi. Ona je raznovrsna i visoko specijalizovana ali, ipak, danas manje nego ranije podešena za potrebe naoružanja. Pritom je industrija gvožđa i čelika zabeležila veliki zamah. 1957 godine bilo je proizvedeno 24,5 miliona tona sirovog čelika, 16,4 miliona tona valjanog čelika, 18,3 miliona sirovog gvožđa i 3 miliona tona livenog gvožđa.

Ulaganjem velikih sredstava za razvoj industrije sirovina, srednjostaleške zanatske privrede i saobraćajne privrede, kao i u druge svrhe, izvršen je indirektni doprinos Savezne vlade za odbranbenu privredu, koji se mora gledati ne samo u vezi sa nemačkom privredom, već i u vezi sa organizacijom NATO-a i Zapadnoevropske unije, odnosno sa zahtevima Saveznog ministarstva odbrane.

Prelazeći na pitanje odbranbene privrede, pisac ističe da do završetka formiranja Bundesvera u Saveznoj Republici postoji prelazno stanje, tj. razvoj oružanih snaga sasvim druge vrste nego što je slučaj kod

ostalnih država-članica NATO-a, koje sprovode preoružanje. Ono znači postepeno zadovoljavanje rastućih potreba u uređajima, predmetima opreme, oružju i municiji. Pritom je domaća privreda mogla u početku da se koristi samo u malom obimu za vojne svrhe. Tu su se najpre morale navladati mnoge teškoće psihološke i organizacijske prirode po personalnoj i materijalnoj liniji. Bundesver je stoga morao da traži ili tuđom pomoći da školuje snage potrebne za razvoj, nabavku i ispitivanje naoružanja svake vrste. Za izgradnju Bundesvera i odgovarajuću organizaciju sopstvene odbranbene privrede nastala je utoliko teškoća što je uproleće 1957 godine prvobitni program pretrpeo, s obzirom na razvoj atomskog oružja, krupnu izmenu. To svakako ne znači, podvlači pisac, da će se Bundesver ubuduće odreći upotrebe konvencionalnog oružja. Naprotiv, odluke NATO-a od 15 aprila 1958 godine, kojima je predviđeno da samo oko 2,5% vojnika kopnene vojske Bundesvera bude obučeno u rukovanju nuklearnim oružjem, pri čemu samo obuka sa raketom »Mata-dor« traže otprilike 2 god., ostaju na snazi.

Program formiranja se nije promenio u pogledu personalne jačine Bundesvera, već u pogledu formacije, materijalnog opremanja i naoružanja jedinica. Tako je umesto divizije kopnene vojske uvedena brigada, koja je brojno za oko 40% slabija od divizijske formacije, ali zato ima za 20% veću borbenu efikasnost od nje.

Vojna tehnika i istraživanje. — Prema izveštaju o radu Savezne vlade za 1957 godinu, vojno istraživanje je, između ostalog, obuhvatilo sledeća pitanja: proširenje tehničkih sredstava veze, razvoj novih postupaka pri vizuelnom i infracrvenom izvidanju i maskiranju, balističko isprobavanje, u saradnji sa Francuskom, u oblasti konvencionalnih oružja, istraživanje baruta i eksploziva, ispitivanje čvrstih pogonskih elemenata za rakete, zaštitne mere protiv nuklearnog oružja, ispitivanje materijala u odnosu na termička i radio-loška dejstva i nuklearne eksplozije, kao i zadatke u medicinskoj, biološkoj i genetičkoj oblasti, u oblasti vazdušnog saobraćaja, nuklearne fizike i matematike. Ovo istraživanje se proteglo na nove vrste oružja i municije, naročito za tenkove, protivtenkovsku odbranu, protivavionsku odbranu, samohodne lafete i laku automat-

sku pešadisku pušku, kao i na motorna vozila i tenkove, ABH sredstva za odbranu, nove pionirske sprave i sprave službe veze, finu mehaniku, optiku i akustiku.

Naročita je pažnja bila posvećena obnovi vazduhoplovne industrije. Prvi rezultati su postignuti u konstrukciji aviona za vezu i izradi, po licenci, raznih tipova stranih aviona.

U oblasti pomorske tehnike prvi razarači i prateći brodovi dati su u rad jednom hamburškom brodogradilištu, zatim su obalski minolovci i brzi borbeni čamci dati u rad brodogradilištima u oblasti Donjeg Vezera, gde su ujedno ponovo opremljeni i brodovi za zaštitu pristaništa, male podmornice i druge jedinice, koji su delom vodili poreklo još iz bivše nemačke ratne mornarice.

Gledano u celini mogu se vojno-tehnički zadaci podeliti u četiri grupe: zajednički tehnički zadaci za sva tri vida oružanih snaga, kao i specijalni za kopnenu vojsku, vazduhoplovstvo i ratnu mornaricu. Pod prve spadaju zadaci za zaštitu protivdejtava atomskih oružja, za razvoj tehnike za upravu vatrom, vođenih raketa i ostalih letećih tela, kao i sredstava za vezu, izvidanje i maskiranje. U budžetu Bundesvera za 1957 godinu velika su sredstva bila angažovana za vojno-tehničko istraživanje, razvoj i isprobavanje u zemlji i inostranstvu, ukupno 162,8 miliona RM ili 1,74% celokupnog budžeta. Pisac je mišljenja da davanje naloga — porudžbina inostranstvu, predstavlja ne samo gubitak za nemačku privredu, već je povezano sa daleko većim troškovima za Bundesver nego pri nabavci u zemlji.

Za početak formiranja Bundesvera, isti će pisac, Saveznoj Republici nije stajala na raspolaganju ni vojna ni privredna organizacija, već samo mali broj ranijih vojnika, savetnika i tehničkih snaga, što je sve bilo isuviše malo za ostvarenje postavljenih zadataka. U tome je jedna od teškoća nemačke odbranbene privrede pošto je njoj, po njegovom mišljenju, potreban dobar i školovan podmladak.

U današnje doba čovek je sklon da tehničkim borbenim sredstvima koja on pronalazi, proizvodi i poslužuje, daje preimućstvo nad čovekom, što predstavlja opasnu zabludu, jer je danas, zaključuje pisac, najvažniji duh i moral čoveka.

NOVE KNJIGE

Engels, IZABRANA VOJNA DELA, druga sveska, izdanje »Vojne biblioteke — inostrani pisci« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine.

Ova knjiga obuhvata zbirku Engelsovih kritičkih radova i članaka koji se odnose na ratna zbivanja u svetu uglavnom u drugoj polovini XIX veka, kao što su: Julska revolucija 1848, Krimski rat 1853—56, Ustanak u Indiji 1858, Italijansko-austrijski rat 1859, Američki građanski rat 1861—65, Austrisko-pruski rat 1866, Francusko-pruski rat 1870—71, Ustanak u Španiji 1873, kao i Engelsove ocene nekih dela, ličnosti i događaja.

Na taj način **Izabrana vojna dela** od Engelsa, u 2 knjige, predstavljaju kompoziciju i izbor građe koje je odabrao Vojnoizdavački zavod JNA »Vojno delo«.

Kasteks, STRATEGISKE TEORIJE, prva sveska, izdanje »Vojne biblioteke — inostrani pisci« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine, str. 430 cena 600.

Delo sadrži opšta razmatranja o strategiji, zadatke pomorskih snaga i izvođenje pomorskih operacija sa primerima iz istorije ratova.

Kasteksovo delo **Strategiske teorije** sastoji se iz pet knjiga. Zasad izlazi prva knjiga koja predstavlja osnovu za sve ostale knjige ovog obimnog dela. U ovoj knjizi Kasteks je dao opšta razmatranja o strategiji, njenom odnosu prema politici i taktici, ukazujući na potrebu izučavanja pomorske strategije uz opštevojni. Zatim govori o pometenosti ideja koje su nekada vladale u pomorskim krugovima i ističe korist od proučavanja klasika, naročito Mahana, Kolomba, Korbeta i drugih.

Ovo delo predstavlja neku vrstu rekapitulacije pomorskih ratova od doba Renesanse do Drugog svetskog rata, a u isto vreme i dokumentovanu studiju iz oblasti vojne i pomorske strategije.

Periša Grujić, ŠESNAESTA VOJVODANSKA DIVIZIJA (od formiranja do oslobođenja zemlje), XX knjiga biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1959; 361 stranica, 32 kice. Cena 650 dinara. Povez — poluplatno.

Ovo je prvo potpunije delo o borbenim dejstvima jedne naše divizije u toku Narodnooslobodilačkog rata. U delu je hronološki sreden i prikazan borbeni put divizije od njenog formiranja (2 jula 1943) do završetka rata. Rađeno je na osnovu naših i neprijateljskih dokumenata, kao i ličnih sećanja i zabeležaka koja su utoliko značajnija što se autor stalno nalazio na dužnostima odakle je mogao da neposredno prati dejstva divizije i sve značajnije odluke, akcije i vojno-politička zbivanja značajna za aktivnost divizije.

Delo predstavlja značajan prilog za uopštavanje naših borbenih iskustava, a veliki broj skica omogućuje lako praćenje i sagledavanje svih značajnijih dejstava divizije.

V. Ilić, ISHRANA, izdanje »Biblioteke vojnih udžbenika i priručnika« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd, 1960 godine str. 670 cena 1200 din.

Ovo drugo, potpuno prerađeno i dopunjeno izdanje predstavlja neophodan priručnik svakog intendantskog oficira, pogotovu onih koji polažu ispite za činove. Ova knjiga obuhvata osnove fiziologije i higijene ishrane i bromatologije i tehnologije životnih namirnica. Zatim, konzerviranje i zaštitu životnih namirnica od kvara, organizaciju i tehniku pripremanja vojničke hrane. U posebnim odeljcima dati su i neophodni podaci o vodi, alkoholu i duvanu, a jedan je odeljak posvećen ishrani stoke.

Knjiga je bogato ilustrovanja raznim crtežima i slikama koji doprinose boljem

objašnjenju i razumevanju teksta. U njoj je iznet i velik broj konkretnih primera za razne proračune — količine pojedinih obroka hrane, kalorične vrednosti itd. — koji će znatno olakšati korišćenje ove knjige u svakidašnjem životu.

Vladimir Gintovt, GEOGRAFSKA KARTA, izdanje »Vojne biblioteke — naši pisaci« VIZ JNA »Vojno delo«, Beograd 1960, 282 strane, 176 skica, crteža i fotografija, cena 500 dinara.

Knjiga je ustvari istorija razvoja geografske karte i metoda rada u njoj. Njena vrednost nije samo u tome što je znalački napisano već i što je prva knjiga ove vrste kod nas. Shvatanju teksta i zainteresovanosti čitaoca veoma mnogo će doprineti brojni crteži i fotografije koji ovu knjigu čine pristupačnom i onima koji se dosada nisu interesovali za kartu.

Između ostalih posebnu pažnju zaslužuju sledeća poglavlja: Razvitak geografskih znanja, Kartografske projekcije, Glavne vrste savremenih karata, Terenski radovi, Sastavljanje, izrada i reprodukcija geografske karte.

Zarko Atanacković, VOJVODINA U BORBI, izdanje »Forum«, Novi Sad, 1959 godine.

Na osnovu arhivske građe naših i neprijateljskih jedinica, u ovoj je knjizi dat razvoj oružane borbe u Vojvodini od 1941 do 1945 godine. Obradena su dejstva voj-

vođanskih jedinica, uglavnom, na području Srema, Bačke i Banata, a o njihovim borbama u Bosni govori se samo u kraćim crtama. Pored isključivo ratnih akcija, autor je obradio i pitanje razvoja narodne vlasti, kao i mesto, ulogu i rad partiskih organizacija na razvoju i jačanju Narodnooslobodilačke borbe.

Ovom uspešnom knjigom dat je značajan prilog osvetljavanju napora koje je narod Vojvodine uložio u borbu za oslobođenje, te samim tim ona predstavlja koristan doprinos proučavanju Narodnooslobodilačkog rata uopšte.

Ivan Hariš — Gromovnik, »DIVERZANT«, Rad, Beograd.

Knjiga Ivana Hariša — Gromovnika je romansirana hronika, ustvari niz zapisa o najuzbudljivijem i najtežem delu njegovog života, puna opasnih poduhvata i zadivljujućih rezultata. Autor je jedan od najpoznatijih diverzanata ne samo naše NOB, nego i u Drugom svetskom ratu, te će njegova knjiga, koja je izišla u izdanju »Rada«, biti svakako rado primljena od najšire čitalačke publike.

Ova knjiga nije samo zanimljive sadržine već i impresivno deluje autentičnom fabulom i lepim stilom. Preko nje ćemo se upoznati sa detaljima naše NOB, saznaćemo mnogo što-šta o ličnostima naše Revolucije, o herojstvima pojedinaca i uspesima jedinica. Može se steći izvestan uvid i u to koliko su naši narodi doprinedeli pobedi u Drugom svetskom ratu.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK Br. 2/1960

Potpukovnik Ilija Rašeta: *Izvođenje taktičkih vežbi zimi*

Autor iznosi iskustva stečena izvođenjem taktičkih vežbi u zimskom periodu, navodeći da su one uspele u onim jedinicama u kojima je planiranje pravovremeno završeno i obezbeđena materijalna i finansijska sredstva. On ukazuje i na to šta sve treba preduzeti i koja pitanja razmotriti kako u toku pripreme i planiranja, tako i u toku izvođenja ovih vežbi.

Pukovnik Živojin Stojković: *Bliska odbrana vatrenog položaja baterije*

U članku se ukazuje na složenost bliske odbrane baterije u uslovima rastresitog borbenog poretka i potreba da se u tome angažuje ceo sastav baterije, naročito komandir i njegov zamenik. Odbrana je obradena posebno po svim njenim komponentama i dato je mišljenje o najcelishodnijem rešenju problema na koje je ukazano.

Potpukovnik Zdravko Damjanović: *Vojnički sastanak*

Pisac potseća na to da su vojnički sastanci značajno iskustvo NOR-a za moralno vaspitanje vojnika koje se i danas pokazuje kao vrlo korisno. Detaljnije se je zadržao na obradi cilja sastanka, njegove

pripreme i toka, iznoseći iskustva stečena praksom političko-vaspitnog rada u jedinicama.

Pored ovih »Vojni glasnik« donosi i sledeće članke:

Potpukovnik ing. Miljko Đurić: *Dejstvo radioaktivnog zračenja na materiju*

Potpukovnik Radule Butorović: *Projektovanje stalnih vazdušnih linija*

Potpukovnik Miljenko Sršen: *Mreža za upravljanje vatrom u lakom protivavionskom divizionu*

Major Aleksandar Nikolić: *Poboljšanje tačnosti balističke planšete diviziona*

Kapetan I klase Branislav Vlaškalić: *Tačna korektura*

Major Milenko Terzić i vodnik Branislav Mitić: *Kontrola rada nišandžije pri gađanju iz tenka*

Kapetan Stjepan Fijačko: *Razmera aerofotosnimaka*

U rubrici »Prikazi novih knjiga« dat je prikaz knjige *Priručnik za posadu tenka* iz pera general-majora Milana Pavlovića i prikaz knjige potpukovnika Miloja Sekulića *Iz naše borbene prošlosti* koji je napisao potpukovnik Milorad Madić.

Rubrika »Iz inostranih armija« donosi ove prikaze:

Informacija kao forma manevra (S. M.)

O biološkim agensima (D. Lj.)

Teorije o tenkovima nekih zapadnih zemalja

Taktičko-tehničke i druge novosti.

MORNARIČKI GLASNIK

Br. 1/1960

Kapetan bojnog broda *Josip Grubelić: Planiranje obuke u jednorodnoj plovnoj jedinici i na brodu*

Pisac iznosi iskustva stečena u planiranju obuke i razrađuje njegove elemente: godišnji plan obuke i vežbi, sedmični plan vežbi po specijalnostima, mesečni plan obuke i vežbi, sedmični plan obuke, planiranje vežbi u borbenom komandovanju i plan rada u vožnji.

Kapetan fregate *Ivo Buljan: Vođeni projektili na ratnim brodovima*

U svetlu napora za povećanje borbene moći brodova, u članku se razmatra opremanje brodova vodenim projektilima. Pisac zastupa tezu da potpun prelaz na sve brodove naoružane isključivo projek-

tilima zasad nije mogućan, te razmatra ulogu klasične brodske artiljerije i njene zadatke u odnosu na zadatke koji će se izvršavati projektilima. On ukazuje i na tehničke probleme u vezi s novom opremom te iznosi rešenja pojedinih zemalja.

Pored ovih, »Mornarički glasnik« donosi i sledeće članke:

Kapetan fregate *Nikola Safonov: Mogućnosti naoružanja manjeg broda vodenim raketama*

Pukovnik Branko Jandrić: *Praksa našeg partizanskog rata na moru u svetlu propisa pomorskog prava*

Mario Matulić: *Organizacija radio-hidrometeorološke službe na našoj obali*

Kapetan Ismet Imamović: *O nekim uzrocima preopterećenja rada brodskih dizel-motora.*

Odzivi čitalaca

Prepad — važan oblik dejstva u uskim morima. Jedno mišljenje (kap. boj. broda M. Majica)

Iz pomorske literature

Atlantik u nuklearnoj eri (M. D.)

Pomorski rat u ograničenim vodama — posebno u Baltiku (F. M.)

Organizacija komandovanja na ratnom brodu (O. Z.)

Prilog izučavanja kombinovanih operacija na primorskom krilu kopnenog fronta (D. A.)

Iz nauke i tehnike

Mogućnost primene marinskih sapuna u RM (potpuk. mg. ph. M. Musafia)

Usavršavanje radara kao navigacionog instrumenta (P. Matušić)

Korišćenje nuklearne energije za pogon brodova u Z. Nemačkoj (V)

Vesti i novosti

Ratna i trgovačka mornarica Grčke (T-c)

Iz ratnih mornarica

Iz mornaričke avijacije

Iz trgovačke mornarice

Bibliografija

Novе knjige

Pregled članaka stručnih časopisa